Українська література

Урок № 49.

Тема: Микола Куліш. Сатирична комедія «Мина Мазайло». Особливості сюжету. Розвінчування національного нігілізму, духовної обмеженості на матеріалі українізації (Мина, Мокій, дядько Тарас, тьотя Мотя) Модерна драматургія

Мета (формувати компетентності): *предметні:* поглиблення знань про творчість Миколи Куліша; уміння аналізувати драматичний твір (на прикладі комедії «Мина Мазайло») щодо проблематики, образної системи композиції; *ключові:* навички аналізу тексту; *комунікативну:* навички спілкування в колективі та толерантне ставлення до думок оточення, уміння сприймати чужу точку зору; *інформаційну:* навички роботи з книгою, уміння знаходити самостійно потрібну інформацію та презентувати її; *загальнокультурну:* прагнення до літературної освіти, *громадянську:* виховання поваги до духовних цінностей українського народу.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: портрет Миколи Куліша, виставка творів драматурга.

Український театр дістав свою найкращу, може, свою єдину комедію,

якщо властивістю комедії вважати легкість, грайливість, ритмічність,

грацію на підложжі глибокого ...змісту.

Юрій Шерех

ПЕРЕБІГ УРОКУ

І. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

ІІ. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ УЧНІВ

Інтерактивна вправа «Снігова куля»

На попередньому уроці ми ознайомилися з життєвим та творчим шляхом Миколи Куліша. Пригадаймо, що нам відомо про його життя, світогляд, творчі звершення та інше. Один за одним по черзі озвучте відомості про життя і творчість Миколи Куліша, нарощуючи обсяг викладеної інформації в кожному наступному повідомленні.

ІІІ. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. **Вступне слово вчителя**

«Наталка Полтавка» І. Котляревського, «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка, «Назар Стодоля» Г. Шевченка, діяльність «театру корифеїв» незмінно користуються успіхом у глядачів, залишаються зразком неперевершеної майстерності для національних драматургів.

Ознайомившись із змістом і проаналізувавши ідейно-художні особливості твору «Мина Мазайло», спробуймо збагнути його цінність для нашої культури та усвідомити естетичну привабливість комедії для глядача і читача.

2. Оголошення теми і мети уроку

IV. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Робота над драматичним твором «Мина Мазайло»

1.1. Історія написання

Твір «Мина Мазайло» був написаний Миколою Гуровичем у кульмінаційний момент українізації, але спостережливим зором драматург вловив не тільки грубі помилки в проведенні такої важливої кампанії, невміння й неготовність до цього як влади, так і соціуму, а й ті ідеологічні великодержавні віяння, які незабаром мали набрати вигляду переслідувань і репресій національно свідомих українців.

П'єсу «Мина Мазайло» вперше опублікували в журналі «Літературний ярмарок» (1929) і того ж року видали друком у Харкові окремою книжечкою.

1.2. Жанрові особливості

Жанр п'єси «Мина Мазайло» сам автор визначив як комедію. Обравши його, письменник засобами гротеску і сатири викрив антиукраїнські суспільні явища кінця 20-х років XX століття, висміяв носіїв великодержавного шовінізму. Більшість літературознавців вважають «Мину Мазайла» сатиричною комедією.

1.3. Теорія літератури

Сатирична комедія — твір, у якому за допомогою спеціальних сатиричних засобів різко висміюються суттєві суспільні вади, зображуються смішні (комічні) події й персонажі.

1.4. Особливості сюжету

Харківський службовець «Донвугілля» «Мина Мазайло» (колишній українець) у своєму прізвищі вбачає головну причину своїх життєвих і службових поразок, тому й вирішив змінити його на «більш благородне» — російське Мазєнін. Мина наймає вчительку «правильних проізношеній», яка вчить його грамотно говорити «по-руському». Син головного героя, навпаки, прихильник усього українського. Мина від цього страждає. Не підтримує позиції Мини й

національно свідомий дядько Тарас, який дуже схожий на запорожця. На боці Мини — дружина, дочка Рина й терміново викликана телеграмою родичка з Курська тьотя Мотя. Кульмінаційним моментом у творі стає звільнення Мини Мазайла — Мазєніна з посади за «систематичний опір українізації».

Ставлення до мови персонажів твору взято за основу конфлікту, що розгортається в комедії у формі дискусій, які породжують комічні ситуації, визначають основні сюжетні лінії (Мина — Мокій, Уля — Мокій, тьотя Мотя — дядько Тарас та інші).

1.5. Тема, головна ідея

Тема: **зображення українізації й міщанства в Україні у 20-ті роки XX ст.**

Головна ідея: **засудження міщанства, національної упередженості й зверхності.**

1.6. «Коло ідей»

Прочитавши подані висловлювання членів родини Мина Мазайла, поясніть, чи вважаєте ви вмотивованим прагнення Мини змінити власне прізвище.

- «Двадцять три роки, кажу, носю я це прізвище, і воно, як віспа на житті — Мазайло!.. Ще малим, як оддав батько в місто до школи, першого ж дня на регіт взяли: Мазайло! Жодна гімназистка не хотіла гуляти — Мазайло! За репетитора не брали — Мазайло! На службу не приймали — Мазайло! Од кохання відмовлялися — Мазайло!» (*Мина Мазайло*).

- «І тепер сміються, регочуть — Мокрина Мазайло» *(Рина).*

1.7. Коментоване читання

Підтвердженням чого є такі рядки? Кому вони належать?

- «А папа ще зранку пішов до загсу на вивідки, чи можна змінити прізвище і чи має він право заставити Мокія... Мокій про це нічого не зна... Мама пише секретного в цій справі листа до тьоті Моті в Курськ, щоб тьотя Мотя негайно... приїхала...» (*Рина*).

- «А Мокій ... мріє до нашого прізвища Мазайло додати ще Квач» (*Рина*).

- «Написи у «Звенигорі» — краса! Стильні, поетичні, справжньою українською мовою писані. А подивіться ви на написи по других кінокартинах. Олива з мухами! Немов навмисне псують таку прекрасну, таку милозвучну мову...» (*Мокій*).

- «Заставлю. Виб'ю з голови дур український. А як ні — то через труп переступлю. Через труп!..» (*Мазайло*).

- «А, бринить. По-руському — «звучить». Та тільки одним словом «звучить» його перекласти не можна. «Бринить» має декілька нюансів, відтінків. По-українському кажуть: орел бринить. Це означає — він високо, ледве видко — бринить...Аеро бринить. А от і ще кажуть: сніжок бринить. Це як випаде, а тоді зверху, у повітрі, ледве примітний такий, бринить... Думка бринить. Це треба так розуміти: тільки-тільки береться, вона ще не ясна — бринить. Спів бринить. Це, наприклад, у степу далеко ледве чутно пісню...» (*Мокій*).

- «…Немов не я, немов хтось інший за мене чита — *(серце!)*. Список осіб, що міняють своє прізвище. Минько Панас на Мінерви-на Павла. Засядь — Вовк на Волкова... І чую арифметичний, щодалі симпатичніший: “можна!”... Ура! — крикнуло серце» (*Мазайло*).

- «У понеділок прийде на лекцію... Прекрасна вчителька. Рафінадна руська вимова. Прізвище — Баронова — Козино» (*Мазайло*).

- «Тараса Мазайла? Господь з тобою!.. Та чи не в нього наш Мокій і вдався? Там такий, що в нього кури по-українському говорять» (*Мазайлиха*).

- «Рідня — а нема до кого слова промовити, тим паче українського. Слухати не хочуть» (*Мокій*).

- «О, як не хвилюватися, як, коли оце саме «ге» увесь вік мене пекло і кар'єру поламало...» (*Мазайло*).

- «Не бачили, не читали? «Харків» — написано. Тільки що приїхали до вокзалу, дивлюсь — отакими великими літерами: «Харків». Дивлюсь — не «Харьков», а «Харків»! Нащо, питаюсь, навіщо ви нам іспортілі город?» (*Тьотя Мотя*).

- «Чи, може, й ви мене не розумієте, як ті у трамваї... Тільки й слави, що на вокзалі «Харків» написано, а спитаєшся по-нашому, всяке на тебе очі дере... Всяке тобі штокає, какає...» (*Дядько Тарас*).

- «Тоді я не розумію, що таке українці, хто вони такі: євреї, татари, вірмени?..» (*Тьотя Мотя*).

- «Українська мова... Австріяцька видумка?..» *(ТьотяМотя)*.

- «А твоя теорія, що українська мова є австріяцька видумка, була теорією російських жандармів і царського міністра Валуєва... Ти — валуєвський асистент...» (*Мокій*).

- «Ми мусимо до того часу пристати на пропозицію товариша Мокія — не міняти прізвища «Мазайло»,.. воно просте, демократично-плебейське і не суперечить принципам ленінської національної політики» (*Губа*).

- «За постановою комісії в справах українізації, що перевірила апарат Донвугілля, звільнено з посади за систематичний і зловмисний опір українізації М. М. Мазайла-Мазєнінає...» (*Губа*).

2. Вправа «Займи позицію»

1. Установити відповідність. Чи погоджуєтеся ви з кимось із героїв твору, чи маєте іншу думку про українізацію 20-х років XX століття?

Дійова особа	*Репліка*
1 Мина Мазайло	**А** Серцем передчуваю, що українізація — це спосіб робити з мене провінц другосортного службовця і не давати мені ходу на вищі посади.
2 тьотя Мотя	**Б** Їхня українізація — це спосіб виявити всіх нас, українців, а тоді зни разом, щоб і духу не було...
3 дядько Тарас	**В** Провокація. Хто стане нищити двадцять мільйонів самих лише селя українців, хто зна?
4 Мокій	**Г** Та в «Днях Турбіних» Альоша... про українізацію сказав: все це туман... це минеться. І я вірю, що... зостанеться єдина, неподільна.

Відповідь: 1-А, 2-Г, 3-Б, 4-В.

3. Слово вчителя

Хоч як нарікав Мина, та його прізвище не завадило носієві зробити хорошу кар'єру, одружитися, жити в достатку.

Незважаючи на певну однобічність при змалюванні драматичних характерів і помітну авторську налаштованість на відповідну ідею, образи комедії «Мина Мазайло» відображали правду життя, те типове й суттєве, що характеризувало тогочасне суспільство, зокрема національний нігілізм, як домінуючу рису характеру частини українців, розкривали суть малоросійства.

V. ПІДСУМОК УРОКУ

1. «Коло ідей» Пояснити епіграф до уроку.

2. Прийом «Символ» Моє «Я» після прочитання «Мини Мазайла» Миколи Куліша.

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ. Знайти у творі Куліша «Мина Мазайло» рядки, які свідчать про драматургічну майстерність автора у створенні комічних характерів і ситуацій.